

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Pašnekesys apie parodą „Vietos karta“ Kauno fotografijos galerijoje

2012-09-04

ŽURNALAS: FOTOGRAFIJA

TEMA: Fotografijos parodos

AUTORIUS: Danutė Gambickaitė, Jolanta Marcišauskytė-Jurašienė

DATA: 2012-09

Pašnekesys apie parodą „Vietos karta“ Kauno fotografijos galerijoje

Danutė Gambickaitė, Jolanta Marcišauskytė-Jurašienė

Šis pokalbis yra apie 2012 Kauno fotografijos galerijoje veikusią parodą (ir reiškinių) „Vietos karta“. Pirmą kartą paroda parodyta 2011 m. vasarą festivalio „Talino fotografijos menų“ rėmuose.

Danutė Gambickaitė (D. G.) Atsimenu, kad pats pirmas su šia paroda (ir reiškiniu) susijęs klausimas, kuris kilo, – kas yra ta „vietos karta“? Kažin kodėl nesinorėjo pulti vartyti aiškinamosios literatūros. Nors šiuo atveju labai paranki parodą lydinti kišeninė-delninė knygelė tuo pačiu pavadinimu. Joje paaiškinta labai daug kas, beveik viskas, todėl nelengva apie vietos kartą pasakyti ką nors naujo ir netikėto. Parodos kuratorius Vytautas Michelkevičius ten pateikia kelis priėjimus prie vietos kartos (reiškinių) apibrėžimo. Pirmasis – vietos karta sudaro „chebrą“, bendriją, karasą, o toliau kalba pakrypsta apie kuravimo strategiją – sava „chebra“. Antrasis, susijęs su atitikmeniu anglų kalboje, – *generation of the place*, kuris reiškia konkrečios vietos kartą ir vietos gamybą. Tačiau vartojant vertinį *vietos karta* kalbama apie tai, kaip fotografijos konstruoja vietą. „Vietos kartai“ priklausantieji yra gimę tarp 1975-1985 metų. Dar viena vietos kartos ypatybė – kitokia nostalgijos pajauta. Kitokia tuo, kad ji atrodo labiau poetiška ar lyriška nei ankstesniosios (gimusių iki 1975). Kaip Jurijus Dobriakovas pavadina, prarastosios kartos nostalgija, ar jaunesniosios (gimusių po 1985), kurią aš pavadinau, tarkim, neaiškiajį kartą, nostalgija. Ką tu pasakytum apie vietos kartą? Ką, pavyzdžiui, manai apie tai, kad ji nurodo (ir kuria) linijinio laiko sąvoką, su kuria vis kovojame?

Jolanta Marcišauskytė-Jurašienė (J. M.-J.) Mane apėmęs dviprasmiškas jausmas. Viena vertus, atrodo, kad ši paroda su visu savo turiniu, „kartos“ ir sovietmečio nostalgijos

artikuliacija jau yra *buvusi*. Teoriniuose pamąstymuose apie fotografiją (ir ne tik) ši tema taip dažnai sutinkama, kad jau nuo pat pradžių negalėjau kitaip žiūrėti į parodą, kaip tik į Dobriakovo (kažkodėl tik jo) tekstų vizualinį išsiskleidimą. Man truputį įkyrus tas melancholiškas dairymasis atgal, tačiau reikia pripažinti, kad tame vėlyvajame sovietmetyje iš tiesų yra kažkas. Retrogradinis žvilgsnis, užkliudamas už kasdienybės detalių, vaikystės rakandų ima ir prisiliečia prie „ateities“ (bet ne socialiniu, o *būties išgyvenimo* požiūriu.) Aš nežinau, kaip tai paaiškinti. Gal toji karta – mediumai tarp dviejų epochų? Bet galvoju dar ir apie tai, kad gal žmonės yra pasiilgę utopijos, didingų ateities projekcijų, todėl ir dairosi atgal. Šiandiena šiandien neįdomi, nenostalgiška. O kodėl sakai, kad po 1985-ųjų gimę – neaiškioji karta? (Beje, aš nekovoju prieš linijinį laiką. Spirale, kuria tiki labiau, irgi sudaryta iš linijos.)

D. G. Kodėl neaiškioji? Na, pasirinkau pirmą pasitaikiusį žodį, bet jis nėra netinkamas. Nieko čia gudraus – „neaiškioji“, nes dar nepasivadinsi, savęs neidentifikavusi. Kalbant apie kovas su linijiniu laiku, gal kiek pasikarščiauvau, nes „kovoti“ – skamba grėsmingai. Turėjau omenyje įvairias teorijas, diskursus (jų begalė), kvestionuojančius linijinio-chronologinio (arba jei tau „linija“ per lanksti, galima sakyti „tiesė“), taigi tiesinio laiko skaičiavimo sistemą, kuria paremta, pavyzdžiui, mūsų vadovėlinė istorija. Na jei norėtum kokio nors apčiuopiamesnio pavyzdžio, tai galėtų būti *facebook timeline*’as – tokį tiesinį laiką turėjau omenyje. Beje, su *timeline*’u, kiek pamenu, labai kovojai. Dėl distancijos mūsų supratimas apie vietos kartoje save identifikuojančiuosius yra kiek efemeriškas, niekada iki galo „nepagausim“ kaip jie jaučiasi, ką ir kaip atsimena etc. Kita vertus, daugelis vietos kartai aktualių reiškinių neatsirado ir nedingo staiga, kaip staiga (iš karto) po 90-ųjų neatsirado nepriklausomybė – viskas persidengia, egzistuoja įvairūs liekamieji reiškiniai, sluoksniai ir posluoksniai etc.

Man įdomus pastebėjimas, kad ši paroda tau atrodo lyg jau būtų *buvusi*, man ji irgi atrodo tarsi jau įvykusi. O tas vietos kartos (sąvokos) dairymasis atgal nostalgija (ir melancholija) yra klampūs dalykai, o kalbėjimas apie jas dar klampesnis, kaip koks lakusis smėlis, tad per daug nespurdėdamos (kad visai neįklimptumėm) gal judėkime toliau. Ką tu manai apie pačią parodą?

(J. M.-J.) Apie parodą nieko nemanau. Paroda man „nesimano“ dėl bent kelių priežasčių. Pirmą – ši paroda man labiau regisi kaip tekstas, o ne vaizdų paroda. (Tiesą sakant, taip vertinu visas Michelkevičiaus kuruotas parodas, gal čia senas įpratimas? O ir pats jis save kažkada pavadino „tekstažmogiu“, tai galvoju, kad tame yra racijos.) Tai ne dėl to, kad joje rodomi kūriniai būtų mane nuvylę. Nors teko matyti tik „kamerišką“ parodos variantą Kaune, o ne viso pajėgumo darinį Taline, pripažįstu, kad paroda yra gera. Gera, nes yra gerų kūrinių. Įsiminė Roberto Narkaus ir Mildos Zabarauskaitės saulės zuikiai ant sovietinių daugiabučių langų, Arnio Balčiaus fotografijos, imituojančios sovietinės vaikystės situacijas. (Tiesa, žvilgtelėjus į jas pirmąkart, piršte piršosi Ramunės Pigagaitės „Mano miestelio žmonės“, bet paskui išaiškėjo, kad čia truputį kas kita.) Dar keletas. Tačiau paroda vis tiek liko tekstu, nes labai stiprios parodos dalyvius ir jų kūrinius rišančios siūlės. Taip sakant – stipri argumentacija, kuri šoka priekin vaizdo. Kartais ima ir taip nutinka. Galima būtų reaguoti į šiaip jau kiek pabodusią postsovietinės kartos problemėlę alergiškai, bet čia jau paties rūpestis, o ne pagalys į parodos ratus.

D. G. Jei jau prakalbome apie ją kaip apie tekstą, man jame regisi kelios kryptys. Pirmoji kone tiesiogiai atliepanti aptariamoms kartoms specifiškumą, problematiškumą, ypatingumą. Šiai krypti būtu galima priskirti Ivars Gravlejs, Arnis Balčus, Ieva Epnere, Marge Monko, Rimo Sakalausko kūriniai. Jie taip ryškiai atliepia parodos koncepciją, kad galų gale jos kontekste ima atrodyti iliustratyviai, jokių būdų nesakau, kad jie tokie yra, nes kokios nors kitos parodos kontekste jie atrodytų visai kitaip. Antrąją kryptį sudaro parodos tema netiesiogiai arba ne taip (mažiau) tiesiogiai atliepantys Elina Ruka, Kaspars Podnieks, Krista Molder, Sigrid Viir, Tado Šarūno, Ugniaus Gelgudos, Roberto Narkaus ir Mildos Zabarauskaitės, Akvilės Anglickaitės kūriniai. Jie parodos kontekste man pasirodė atviresni.

J. M-J. Taip, geras žodis – „atviresni“. Kai pagalvoji, tai tekstinis parodos charakteris sureguliuoja interpretacijos lauką ir jį truputį uždaro. Kaip ir pastebėjai anksčiau, patys organizatoriai pasirūpino puikiai viską įtekstinti parodą lydinčioje [žavingoje knygutėje](#), kas kaip visad padaro savo. Suvaržo, pateikdamas per daug raktų. O ir pats kartos arba karaso reiškinys gerokai hermetiškas, ką jau irgi įvardijome. Bet patys kūriniai, atišti nuo tekstinio parodos voratinklio būtu net labai atviri. Smulkus pavyzdys, iliustruojantis gabaliuką šios minties – Tado Šarūno žvaigždžių karų personažas, kažko besisukinėjantis aplink miško ąžuolą, klampojantis po sudžiuvusius žolynus lietuviškuose laukuose. Bežiūrėdamos į tas fotografijas su D. T. jau buvom bepradedančios lįsti ir į lietuvių tautosaką, ir kaip į kai kuriuos pasėlius negalima eiti, nes laumės sugaus (ypač, jei esi bernelis). Prisigamino asociacijų, kurios buvo įdomesnės negu paties autoriaus siekiama įvaizdinti ir įvaizdinta mintis apie plūstančią vakarietiškos masinės kultūros įtaką.

D. G. O aš žiūrėdama Tado Šarūno fotografijas atsiminiau Talino situaciją tuo sovietmečio laikotarpiu, kai Helsinkyje buvo pastatytas naujas didelis televizijos bokštas, kurio siunčiamos bangos buvo tokios stiprios, kad šiaurės Estijos gyventojai be didelio vargo žiūrėdavo vakarietiškas televizijos programas. Tokiu būdu mieste susiklostydavo labai kurioziškų situacijų, pavyzdžiui, tai vienur, tai kitur prie vakarietišku atrodančių mašinų trindavosi berniukai kažką burbantys į savo įsivaizduojamus laikrodžius, tai atkartodami serialo „Ratuotas riteris“ scenas. Arba vieną dieną kažkodėl staiga žmonės pradėjo plūsti į Taliną. Pasirodo, tą vakarą suomių televizija pradėjo transliuoti vieną pirmųjų erotinių serialų. Kiek užsikalbėjau, bet štai kaip suveikia atmintis. Šiuo atveju atsimenami dalykai (nors ir ne mano, tiksliau manieji ne autentiški) yra labai patrauklūs, mėsinantys, komiški, kurioziški, keisti. Kalbant apie keistenybes, norėčiau pacituoti Jurijų: „<...> mūsų atmintis pati savaime yra „keista vieta“, mus nepaliaujamai traukia ir intriguoja įvairios keistos vietos ir situacijos, konspiracijos teorijos ir miesto legendos, „Tvin Pyksas“, „autsiderių“ menas, atsiskyrėlių komunos, niekam nežinomi keistų filmų ir muzikos kūrėjai, miesto užkaboriai, laike užsikonservavę rajonai ir t.t.“. Tokios tad sovietmečio saulėlydyje gimusiųjų traukos, kurios vienokiu ar kitokiu pavidalu turbūt išlieka ilgam. Parodoje jos daugiau ar mažiau aiškiai atsiskleidžia.

J. M-J. Galvoju, kad mūsų atmintis – ir „keista vieta“, ir šiaip jau normaliu, įprastu dalyku „keistintoja“. Turiu galvoj, kad praėjus tam tikram laikui, gręžiojamės atgal ir imame keistinti praeitį. Tiek nedaug laiko palyginti praėjo nuo mano pačios vaikystės, o viskas joje atrodo taip keista... Žinai, šitaip besvarstant ryškėja, kad „vietos karta“ iš tiesų panašūs į vaikus. Atmintis juos laiko pririšusi bambagysle prie vėlyvojo

sovietmečio patirties. Tai atliepia Svetlanos Boym reflektyviosios atminties sąvoka, žyminti pastangas atgaivinti praeitį tam, kad būtų galima ją permąstyti. Tokių mėginimų apstu kine, literatūroje, muzikoje, vizualiuosiuose menuose. Nostalgija arba *Ostalgija* tapo madinga mūsų laiku. Įdomu, kurioje *timeline*'o (arba spiralsės) vietoje šis taškas atrodys buvęs, kai žiūrėsime į jį jau iš ateities.